

Matko Marković i Zvonimir Prtenjača / Prikaz filma

Libertador (Osloboditelj) (2013.)

Libertador (hrvatski: *Osloboditelj*) je španjolsko-venezuelanska igrana povijesna drama koja je premijerno prikazana na Međunarodnom filmskom festivalu u Torontu (TIFF-u) 2013. godine, a prati život i djelo venezuelanskog revolucionara i borca protiv španjolskog carstva u Južnoj Americi, Simóna Bolívara. Iako zamišljen kao nezavisna produkcija s relativno nepoznatim Albertom Arvelom u redateljskoj stolici, *Libertador* je ispred i iza kamere okupio neka visokoprofilirana filmska imena kao što su Édgar Ramírez (*Zero Dark Thirty*, *Carlos*) u naslovnoj ulozi, scenarist Timothy J. Sexton (koji je s Alfonsom Cuaronom suautorski potpisao *Children of Men*), skladatelj Gustavo Dudamel (glazbeni redatelj Filharmonije u Los Angelesu) i španjolski kinematograf Xavi Giménez (*The Machinist*).

Takva renomirana filmska skupina vođena je kvalitetnim i preciznim scenarijem koji, iako relativno štur i spor pri prikazu ranog Bolívarovog života tijekom početnih trideset minuta filma, u naslovnom junaku okrupnjuje neke devetnaestostoljetne povijesne sintagme. Svojevrsni lajtmotiv koji se provlači filmom unutar daljnje karakterizacije naslovnog junaka zasigurno jest pojam plemenitog divljaka kojim se ukazuje na to da Bolívar, iako je određeno vrijeme boravio u Madridu na dvoru kralja Ferdinanda VII., španjolska civilizacija nije iskvarila, već je tijekom čitavog života ostao određen svojim djelomično aristokratskim podrijetlom (Criollo, potječe iz bogate španjolske obitelji), nezaboravljajući pritom onovremeno latinoameričko okruženje u kojem je odrastao (nakon majčine i očeve smrti uzdizala ga je obiteljska dadilja-ropkinja, Hipólita, koju je kasnije nazvao „jedinom majkom koju je poznao“). No ono što je u filmu vrlo koncizno prikazano jest utjecaj akademika i filozofa dona Simóna Rodrígueza na mladog Bolívara koji je cijelo djetinjstvo bio izložen idejama o slobodi, jedinstvu, jednakosti, ljudskim pravima te poučavan povijesti i sociologiji. Stoga, činjenica da mu upravo don Rodríguez omogućuje doticaj s temeljnim postulatima Američke ili Francuske revolucije o razvoju nacionalne

Službeni promotivni filmski plakat za prikazivanje filma u SAD-u.

svijesti nimalo ne začuđuje. Štoviše, iako *Libertador* tek aludira na francuske philosophes tijekom Simónova boravka u Parizu, djelima američkih prosvjetitelja poput Benjamina Franklina i Thomasa Jeffersona pridaje se mnogo više od implicitnih spomena te isti postaju otvoren izazov i utjecaj predrevolucionarnom Bolívaru.

Ne začuđuje, stoga, što se scenarist Timothy Sexton najugodnije osjeća pri tkanju nekih inicijalnih elemenata južnoameričkih nacionalnih ideja u Simónov lik, ali i suprotstavljanju tih ideja protiv ondašnjih španjolskih

dominantnih imperijalnih tendencija. Takav je pristup povijesnoj materiji najbolje vidljiv ranim nagovještajem Bolívarova neslaganja s tadašnjim kraljevićem Ferdinandom. Njihovim dijalogom u kojemu se Simón predstavlja kao mladić iz Caracasa, dijela venezuelanske kapetanije, na što budući kralj Ferdinand VII. odgovara „Sve je to isto.“, vidljiva je filmska poruka o različitosti frakcija unutar Južne Amerike i španjolsko nijekanje istih. Unatoč tome, scenaristički se radnja filma uglavnom svodi na „igranje na sigurno“ te nema znatnijih ili riskantnijih pomaka od povijesnih događaja u svrhu dramatizacije.

Nadalje, *Libertador* sasvim precizno prati ključna povijesna zbivanja kako u Bolívarovom životu, tako i u razvoju nacionalne svijesti unutar određenih dijelova tad španjolske Južne Amerike. Povijesni kontekst i sama točnost povijesnih činjenica koje film iznosi vrlo su dobro uklopljeni u narativni okvir uratka koji ima ograničeno trajanje od nešto manje od 120 minuta. Među pozamašnim filmskim epizodama koje zbog emocionalnog naboja, dinamičnog pristupa i vještog redateljskog prikaza valja izdvojiti zasigurno je pojava Vrhovne junte u Caracasu (1810.) koju su predvodili general Francisco de Miranda i sam Bolívar kao inicijalni događaj Venezuelanskog rata za nezavisnost te uspostavu Prve venezuelanske republike (1811.). Ipak, skalom najveća scena u filmu upravo je bitka kod Boyace (1819.) u kojoj su Simón Bolívar i Francisco de Paula Santander u dva sata svladali rojalističku vojsku Španjolaca Joséa Maríe Barreira i Francisca Jiménez. Osiguravanje mosta kod rijeke Teatinos, kao glavnog ulaza u Bogotu te podastiranje puta nezavisnosti Kolumbije u sklopu Bolívarove kampanje za oslobođenje Nove Granade, Arvelo prikazuje iskusno i iscrpno, a posebnu pozornost pridaje vijanju venezuelanskih i novogranadanskih zastava (žarkim spektrom žutih, plavih/zelenih i crvenih boja) te kontrastu republikanske vojske sastavljene od puka naspram obučene španjolske vojne sile.

Ipak, iako je film okićen brojnim scenama koje su prikazane na dinamičan i privlačan način, *Libertador* redateljski pati od nepovezanosti ključnih epizoda te istraživanja njihovog dubljeg značenja. Posljedice ključnih događaja kao što je prije navedena bitka za Bogotu te uspostava Druge venezuelanske republike tek su površinski obrađene te sistematizirane u kratkim crticama, što jednostavno ostavlja dojam požurene radnje pripovijedanjem brojnih događaja bez ključne povezujuće niti (izuzev samog lika Bolívara). No zanimljiva je Arvelova ideja o uključivosti rasnog diverziteta čime se ideja o slobodi, jednakosti i nacionalnoj svijesti koju film njeguje tek potencira. Štoviše, svakako treba pohvaliti činjenicu da su Arvelo i Xavi Giménez film odlučili snimiti na preko stotinu

izvornih lokacija, što je glavni glumac Édgar Ramírez, inače rođeni Venezuelanac, u jednom od promotivnih intervjua kratko prokomentirao kao vrlo zahvalnu mogućnost za uživljanje u tako bitnu povijesnu ličnost i mjesta na kojima su se ti ključni događaji zaista odvijali.

U svezi s naracijom, lik Simóna Bolívara predstavljen je vrlo dobro, odnosno, očit cilj redatelja bio je predstaviti jednu veliku povijesnu ličnost i kao revolucionara/političara, ali i kao senzualnog Amerikanca s talentom za ples te kao emotivnog čovjeka koji je u svojem pohodu bio podjednako vođen idealima Američke i Francuske revolucije, prosvjetiteljstva, ali i strašću prema svojoj domovini i njenim stanovnicima. Ovdje valja istaknuti i Ramírezove glumačke vještine koje najviše izlaze na vidjelo, dok su ostali likovi uglavnom sporedne sličice u krupnijem kolažu. Motiv prosvjetiteljstva i novih shvaćanja o pravima pojedinca odlično su uklopljeni u cjelokupni ton filma, te im je dana važnost koju nepobitno zaslužuju. Gledano s te strane, može se zaključiti da *Libertador* zapravo izvrsno predstavlja Zeitgeist prve polovice 19. stoljeća, u kojemu je Bolívar i bio odgojen, što je i vidljivo u liku njegovog mentora, dona Simóna Rodrígueza.

Nadalje, film uvodi i Martina Torkingtona (Danny Huston), lika stvorenog posebno za ovu prigodu. Torkingtonov je lik ustvari prikaz tipičnog Europljanina, točnije Engleza, proračunatog bankara kojemu je jedini interes vlastita korist i korist njegove domovine, no prikazanog kroz prizmu „financijske pomoći“. Njegov lik prikaz je kolonijalističke i štetne politike koju su provodile europske zemlje prema zemljama Novoga svijeta, što je posebno vidljivo tijekom njegovih razgovora sa samim Bolívarom, koji su jedni od najupečatljivijih trenutaka filma. Dakle, film vrlo dobro prikazuje tendencije tog vremena u pogledu razloga buđenja nacionalne svijesti, kao i nastojanja bogatih monarhija da osvoje nova tržišta, osnažujući globalno širenje kapitalizma kao novog fenomena u povijesti.

Međutim, unatoč ovim pozitivnim aspektima prikazivanja atmosfere 19. stoljeća, film ipak upada u konvencionalne zamke žanra. Prvenstveno, Španjolci su interpretirani isključivo kao agresori, kolonizatori i tlačitelji južnoameričkog naroda tog doba. Iako je ta pretpostavka točna, pa čak i opravdana s obzirom da se film bazira na revolucionarnim djelima Simóna Bolívara, ipak se ne može izbrisati dojam konvencija povijesnog filma i pomalo klišeiziranog pogleda na kolonizatore kao nezainteresirane i u manjku boljeg izraza, zle. Djelomičan problem leži i u prikazu samog revolucionarnog zanosa pod Bolívarovim vodstvom. Naime, iako je sam prikaz revolucije dobro

izveden, pod čime se misli ponajprije na tijek revolucije i vizualni prikaz, cjelokupan dojam vezan uz pitanje zašto je došlo do revolucije i kako je uopće došlo do nje ostaje mlak. Jednostavno rečeno, nedostaje jedan konkretan motiv i prekretnica u Bolívarovu sklopu razmišljanja i viđenja situacije u svojoj domovini, budući da se doima relativno šablonski i nebitno u široj slici.

Unatoč Dudamelovom skladateljskom renomeu, glazba je ostavila također mlak dojam. Pohvale svakako idu zbog inkorporiranja elemenata tradicionalne južnoameričke glazbe i jedne zabavne činjenice koje smo se već dotakli, a to je da je Bolívar bio izvrstan plesač. Međutim, u filmu ovakvog opsega koji ipak samog sebe smatra jednom epskom interpretacijom jednog epskog povijesnog događaja, glazba bi morala igrati puno veću ulogu osim zanemarive zvučne kulise koja nipošto ne pridonosi emocionalnoj težini svakojakih trenutaka filma. Time se ne tvrdi da je glazba loša, nego da bi trebala biti još jedan dodatni emocionalni podražaj koji bi izrazio poruku scene, ali i cijelog filma na jednoj dubljoj razini.

Zaključno, *Libertador* je jedan solidan uradak koji pruža dobar uvid u događaje prve polovice 19. stoljeća u Južnoj Americi, vizualno impresivan, vrlo dobro režiran te zamišljen. No, iako je na 87. dodjeli Oscara ušao u top 10 najboljih filmova nominiranih u kategoriji stranog jezika, za status odličnog uratka žanra ipak mu nedostaju određeni elementi, poput bolnog nedostatka atmosferske zvučne pozadine te generalnog dojma zbrzanosti samih događaja koji su nemjerljivo obilježili budućnost zemalja Južne Amerike. Sama revolucija prikazana je kao kronika života Simóna Bolívara, što samo po sebi nije loše, budući da ga se smatra centralnom figurom same pobune i Georgeom Washingtonom Južne Amerike, no prevelikim oslanjanjem na jednu osobu opseg i svrha tih događaja gube svoju važnost u cjelokupnoj naraciji. Nadalje, zamjerka bi možda bila i nezadiranje u složene procese i nagomilane probleme koji su se događali usporedno s revolucijom i neposredno nakon nje, no to se može pripisati generalnom nedostatku vremena za inkorporiranje tih elemenata u skućeni okvir od dva sata.

Libertador je vrlo dobar prikaz stvaranja moderne Južne Amerike ako ga shvatimo kao sažetu kroniku navedenih povijesnih zbivanja, no kao filmski uradak u najbolju ruku je nešto iznad prosjeka.